

Discussienotitie Kust Zuid-Holland

februari 2018

De Zuid-Hollandse kustzone

1 | Inleiding

1.1 Belang van de kust

De kust is van groot belang voor Zuid-Holland. De duingebieden en stranden zijn onmisbaar voor de kustverdediging en het zoetwaterwingebied. Het unieke kustlandschap bevat grote aaneengesloten natuurgebieden met hoge biodiversiteit, landgoederen, bollenvelden en cultuurhistorisch erfgoed. Badplaatsen en havens wisselen de duingebieden af. De kust is dan ook een aantrekkelijke plek om te recreëren. De kust draagt bij aan de kwaliteit van de leefomgeving.

Met het toenemende kusttoerisme en de greenports en Mainport is de kust, ook in economisch opzicht, een factor van belang. Daarbij vormt de landschappelijke kwaliteit van de kust een belangrijke rol als vestigingsfactor.

Een aantal grote ruimtelijke opgaven, zoals energietransitie, klimaatadaptatie, verstedelijking en wateropgaven vraagt om strategische keuzes en een lange termijn perspectief.

Veel partijen hebben belang bij of zijn verantwoordelijk voor (delen van) de kustzone. Er zijn verschillende (maatschappelijke) initiatieven om waarden van de kust te beschermen en/of juist verder te ontwikkelen.

1.2 Doel van een strategische agenda voor de kust

Zuid-Holland wil een samenhangende, integrale koers voor de kust uitzetten; een strategische agenda. De strategische agenda bevat ambities en opgaven voor de kust voor de korte en lange termijn (inhoudelijke lijn). Het ruimte geven aan economische dragers en zorg dragen voor de landschappelijke en natuurlijke kwaliteit van de kust gaan daarbij hand in hand.

Daarnaast bevat de agenda afspraken over hoe er vanuit een gezamenlijk perspectief aan de ontwikkeling van de kust gewerkt kan worden (governance strategie). De strategische agenda vormt een bouwsteen voor de provinciale Omgevingsvisie.

1.3 De discussienotitie als opmaat

De discussienotitie Kust vormt de opmaat voor de Strategische Agenda Kust voor Zuid-Holland.

Gedeputeerde Staten wil met deze discussienotitie het maatschappelijk debat faciliteren dat door Provinciale Staten wordt geëntameerd. Mede op basis van de resultaten uit het maatschappelijke debat wordt de Strategische Agenda voor de kust uitgewerkt.

1.4 Hoofdpijnen discussie

De mogelijke discussiepunten voor een maatschappelijk debat laten zich vatten in een paar hoofdpijnen, in de volgende hoofdstukken van deze notitie worden deze discussiepunten nader toegelicht.

Bijdragen aan Nationaal Park Hollandse Duinen en NL Delta

De Nationaal Parken Hollandse Duinen en NL Delta kunnen de komende jaren inspirerend en integrerend werken met betrekking tot de kwaliteitsverbetering van de Zuid-Hollandse kust. Welke rol past de provincie als actieve partner binnen de Nationale Parken Hollandse Duinen en NL Delta?

De provincie kan helpen bij het opstellen van een ruimtelijk streefbeeld (dit overlapt met de verantwoordelijkheid van de provincie) Vervolgens zou de provincie maatregelen waarmee dit ruimtelijk streefbeeld wordt gerealiseerd kunnen stimuleren en/of ondersteunen, zoals bijvoorbeeld meer en/of betere (recreatieve) verbindingen vanuit het achterland naar de kust (zie hoofdstuk aantrekkelijke kust).

Inzet bij bebouwing in de kust

De bij het Kustpact betrokken partijen hebben vastgesteld dat Zuid-Holland met haar aangescherpte beleid voldoet aan de afspraken uit het Kustpact. Er zijn aan de Zuid-Hollandse Kust nog wel enkele locaties die de komende jaren tot ontwikkelingen kunnen komen. Een vraag daarbij is welke ambities Zuid-Holland heeft t.a.v. Hoek van Holland (zie hoofdstuk aantrekkelijke kust en bebouwing in de kust).

De druk op de (her)ontwikkeling van recreatiewoningen is groot. Heeft de provincie voldoende instrumenten in handen om hier te sturen op een goede balans tussen economische ontwikkeling en behoud van de landschappelijke kwaliteiten van de kustzone?

Veiligheid en natuurlijke dynamiek

Is het nodig dat (vanwege de kustveiligheid en biodiversiteit) de kust zoveel mogelijk op natuurlijke wijze te laten aangroeien (dynamisch kustbeheer) ? Om dit mogelijk te maken zijn enerzijds voldoende zandsuppleties nodig langs de kust (dit is de verantwoordelijkheid van het Rijk) maar dienen aangroeiende duinen ook beter beschermd te worden. (zie hoofdstuk natuurlijke kust)

Energietransitie

Wat betreft de omschakeling naar duurzame energiebronnen moet Zuid-Holland alle zeilen bijzetten om de doelstellingen te halen. Dit zal zichtbaar zijn in het landschap van Zuid-Holland, ook in het kustgebied. Wat is te verenigen met de kustkwaliteiten en wat niet? (zie hoofdstuk Duurzame Kust)

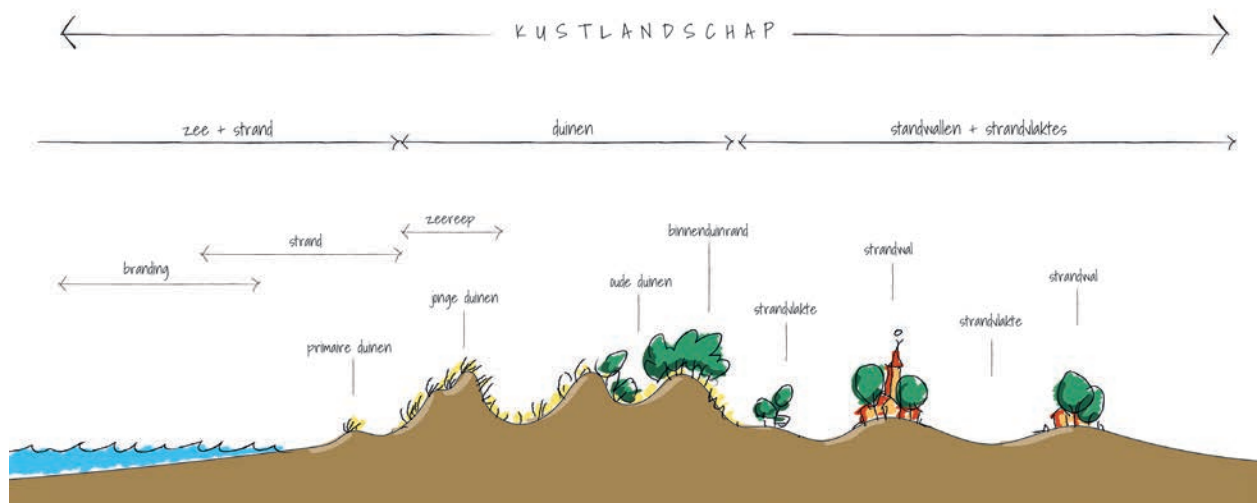
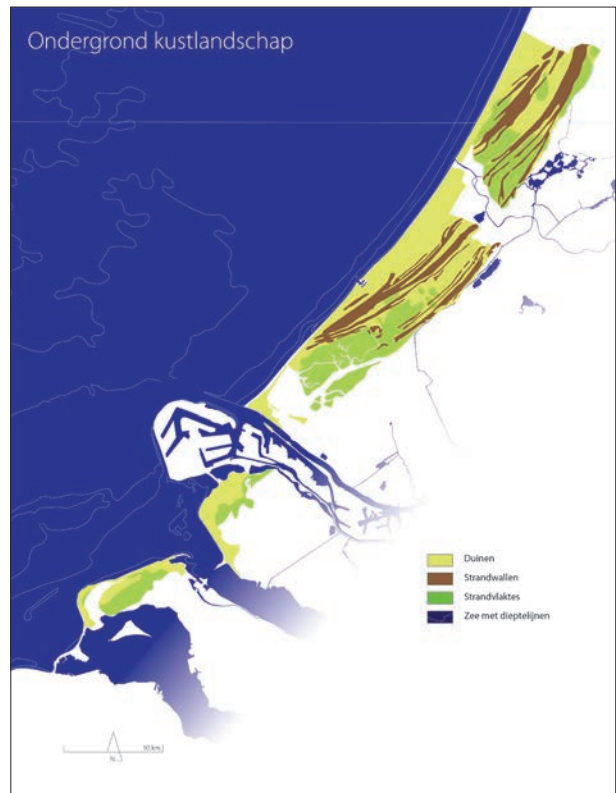
2 | Kwaliteit van de kust

2.1 Het kustlandschap van Zuid-Holland

Strikt genomen is 'de kust' niet overgangsgebied of de grens tussen zee en land. In het kader van deze notitie hanteren we echter een ruimere definitie, waarbij een brede zone wordt beschouwd waarbinnen sprake is van een evidente relatie (qua ondergrond en gebruik) met de kust in enge zin. Deze zone die als *kustlandschap* is aan te duiden varieert qua breedte, afhankelijk van de omvang van de duinen en de aanwezigheid van strandwallen en -vlaktes in het achterland: van enkele honderden meters bij het Westland tot bijna 10 kilometer bij Wassenaar-Voorschoten.

Opbouw van het kustlandschap

Het kustlandschap bestaat uit zee, strand, duinen en het aangrenzende landschap daar direct achter. Zand vormt letterlijk de basis van dit gebied. Het dichtst bij zee liggen de jonge duinen, veelal begroeid met helmgras. Verder landinwaarts liggen de oude duinen die in de loop der tijd vaak dichter begroeid zijn geraakt. De ligging van de feitelijke zeewering varieert langs de kust, soms is dit de eerste duinenrij en soms ligt deze meer naar achteren om o.a. meer ruimte te kunnen geven aan de dynamiek in de kust voor o.a. natuurontwikkeling. De binnenduinrand vormt de overgang tussen de hogere gelegen duinen en het lager gelegen achterland. In dit achterland zijn vaak de structuren van de wat hoger gelegen strandwallen en lagere strandvlaktes te herkennen. De strandwallen zijn van oudsher de vestigingsplekken in het landschap geweest en ook de historische wegen volgen deze structuren.

2.2 Unieke kwaliteiten

De Zuid-Hollandse kust is een gebied met unieke kwaliteiten en is daarmee van grote waarde voor de provincie.

Weids, stil en donker

Het landschap van strand en duinen kenmerkt zich door een enorme weidsheid. Nergens in Nederland is de ruimte zo 'grenzeloos', de horizon zo leeg. De leegte van de kust staat daarmee in scherp contrast met de volheid van het achterland, waar woningbouw, werkgebieden, havens, kassen en infrastructuur in toenemende mate het beeld bepalen. De ruimte maakt de ervaring van rust en duisternis mogelijk; schaarse kwaliteiten in een sterk verstedelijkt gebied als Zuid-Holland. Een groot deel van de Zuid-Hollandse duinen is daarom ook aangeduid als stiltegebied. In dit meest ongerepte landschap van Zuid-Holland is de natuurlijke dynamiek van water, weer en wind aan den lijve te ondervinden.

Gratis en openbaar

Het strand vormt de grootste openbare ruimte van Zuid-Holland. Het is er voor iedereen en is gratis toegankelijk. Hier ben je in grote mate vrij om te doen wat je wilt. In mindere mate geldt dit ook voor de duinen, die grotendeels openbaar toegankelijk zijn. Het openbare karakter van de kust vormt een belangrijke kwaliteit die bijna vanzelfsprekend lijkt, maar dat zeker niet is. De kust leent zich voor een breed scala aan recreatieve activiteiten; wandelen, fietsen en zwemmen, maar ook allerlei vormen van sport, evenementen, horeca, verblijf en vermaak. Met wat spelregels biedt de kust ruimte voor al deze uiteenlopende vormen van gebruik door zowel inwoners van Zuid-Holland als gasten van buiten.

Reuring en rust

De Zuid-Hollandse kust kenmerkt zich door een aantrekkelijke afwisseling van reuring en rust. Op een relatief beperkt aantal plekken is er sprake van een meer intensief gebruik. Badplaatsen als Scheveningen, Kijkduin, Hoek van Holland, Katwijk en Noordwijk richten zich met hun boulevards, winkels en strandtenten op de vertier-zoekende badgasten. Tussen deze badplaatsen bevinden zich uitgestrekte gebieden waar juist de rust domineert en de voorzieningen beperkt zijn. De afwisseling van een beperkt aantal intensief gebruikte plekken en grotere lengtes van rustige kustgebieden vormt een belangrijke kwaliteit van de Zuid-Hollandse kust. De ontsluitingsstructuur van de kust, met een goede bereikbaarheid van de badplaatsen door middel van een beperkt aantal inprikkende wegen die onderling niet verbonden zijn, draagt in belangrijke mate bij aan deze zonering. De afwisseling van meer intensief en meer extensief gebruikte gebieden zet zich ook voort in het landschap achter de duinen, de zeearmen in de delta en waarbij het stedelijke gebieden van Den Haag en Leiden worden afgewisseld met de landschappen van de landgoederenzone, de Oude Rijn en de bollenstreek.

Variatie aan landschappen

Het kustlandschap kenmerkt zich door een grote variatie aan landschappen op relatief korte afstand van elkaar. Strand en duinen vormen een continue factor langs de kust, met direct daarachter de karakteristieke landschappen van de Bollenstreek, de Oude Rijnzone, de Landgoederenzone en het Westland. De stedelijke landschappen met de historische binnensteden en parken van Den Haag en, enigszins op afstand, ook Leiden vormen hier een waardevolle aanvulling op.

Stuivend zand

Natuurlijke processen spelen een belangrijke rol in het kustgebied. De krachten van wind en water leiden tot duinvorming, zandverstuiving en kustafslag. Hoewel enigszins beteugeld en gecontroleerd, vormt deze natuurlijke dynamiek een belangrijke kwaliteit; zowel qua beleving als voor behoud en ontwikkeling van de voor het gebied karakteristieke natuurwaarden.

Soortenrijke natuur

Strand en duinen vormen het 'gouden randje' van Nederland. De verschillende duingebieden vormen tezamen het grootste aaneengesloten natuurgebied van Zuid-Holland. Duinen en strand vormen daarmee een waardevolle ecologische verbingszone in het verstedelijkt landschap van de Randstad. De natuur van kustlandschap kenmerkt zich door een grote soortenrijkdom, zowel qua flora als fauna. Het belang van deze biodiversiteit beperkt zich niet alleen tot het duingebied, maar strekt zich ook uit richting het achterland met waardevolle verbindingen richting de Bollenstreek en de Landgoederenzone.

Rijke historie

Het kustlandschap is rijk aan historie. Al in de 17e en 18e eeuw werd het gebied achter de duinen ontdekt als aangename vestigingsplek wat resulteerde in de aanleg van een groot aantal landgoederen en buitenplaatsen waarvan velen vandaag de dag nog aanwezig zijn. Tijdens de Tweede Wereldoorlog is in het kustgebied door de Duitsers een verdedigingslinie aangelegd onder de naam Atlantikwall, ter voorkoming van een geallieerde invasie. Restanten van deze linie zijn in de vorm van o.a. bunkers in een belangrijk deel van het duingebied van Zuid-Holland terug te vinden. Ook de Limes, de grens van het toenmalige Romeinse rijk, kruist het kustlandschap; deze belangwekkende archeologische structuur volgt de Oude Rijn tussen Leiden en Katwijk. Op verschillende plekken zijn resten van Romeinse nederzettingen teruggevonden. De rijke historie van het gebied komt tot uiting in een groot aantal bijzondere en waardevolle elementen en structuren in het gebied.

Bron van inkomsten

De kust vertegenwoordigt ook een belangrijk economisch belang. De duinen zijn van groot belang voor de waterwinning in Zuid Holland. Juist in het kustlandschap, waar verzilting een belangrijke rol speelt, is de zoetwatervoorraad in de duinen van grote waarde.

De aanwezigheid van een mooi kustgebied, met uitgebreide mogelijkheden voor recreatie, waardevolle natuur en een rijke historie, draagt ook bij aan een wervend en aantrekkelijk woon- en werkklimaat in Zuid-Holland. Daarnaast is de recreatiesector zelf ook een economische factor van betekenis. De kust voert de lijst met favoriete vakantiebestemmingen aan. Bijna de helft van alle vakantiegangers bezoekt daarbij het strand. Toerisme wordt voor de Zuid-Hollandse economie steeds belangrijker, met groeiende bestedingen van zowel buitenlandse als binnenlandse bezoekers.

3 | Ambities voor de kust

3.1 Ontwikkelingen

In de kustzone komen veel belangrijke functies en waarden van Zuid-Holland samen.

Sommige functies in de kustzone vertonen onderling veel samenhang. Zoals recreatie, groen en cultuurhistorie. Maar bijvoorbeeld ook wonen, werken en infrastructuur. Andere functies hebben raakvlakken maar kunnen ook op gespannen voet met elkaar staan. Bijvoorbeeld wonen en werken versus natuur, of energiewinning versus recreatie.

Ook is er sprake van verschil in ruimtelijke dynamiek bij deze clusters van functies.

Rondom een aantal thema's zoals kustveiligheid, natuur, recreatie en erfgoed is er de komende periode sprake van geleidelijke ruimtelijke transformaties. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de verdere ontwikkeling van de zandmotor, duinvormingsprocessen, versterking van erfgoedstructuren, de ontwikkeling van nieuwe recreatieve routes en bestemmingen etc. Bij deze functies wordt uitgegaan van het goed benutten van hetgeen er al is (een rode draad uit de Visie Ruimte en Mobiliteit, VRM), het realiseren van een kwaliteitsimpuls, het aanvullen van missing links, verbeteren van de afstemming etc. Dit zijn 'van nature' ontwikkelingen die doorgaans bijdragen aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit (rode draad uit de VRM). Het is daarbij zaak om de geleidelijke processen, die met name samenhangen met klimaatverandering, en daarmee verwachte ruimtelijke transformatie op passende wijze te faciliteren en waar nodig bij te sturen.

Rondom de meer stedelijke functies - wonen, werken, infrastructuur - komen nu, na een periode van stagnatie (crises), weer ontwikkelingen op gang. Deze kunnen mogelijk een grote ruimtelijke impact hebben. Hierbij gaat het zowel over beter benutten (bv herstructurering binnen bestaand stedelijk gebied) als vergroten van de agglomeratiekracht (rode draad uit de VRM). Ook nieuwe vormen van mobiliteit horen hierbij. Het is belangrijk om deze ontwikkelingen in samenhang met andere waarden van de kust vorm te geven. Dit vraagt om heldere ruimtelijke sturing en regie.

Energietransitie kan naar verwachting een grote ruimtelijke impact hebben. Deze ontwikkelingen zijn echter nog niet uitgekristalliseerd, er is nog onzekerheid over precieze vorm en inhoud. Dit dient in goed overleg met alle betrokken partijen te worden besproken waarin een zorgvuldige afweging gemaakt wordt met inachtnaam van andere belangen. Het is sterk afhankelijk van de keuzes die hierin worden gemaakt welke ruimtelijk implicaties dit voor de kustzone tot gevolg heeft. Uiteindelijk speelt ook de kustzone een rol in de transitie naar een water- en energie-efficiënte samenleving (de vierde rode draad uit de VRM), waarbij relatie met ruimtelijke kwaliteit van groot belang is.

3.2 Gestage verbetering van de kwaliteit

De provincie heeft de afgelopen jaren met verschillende partijen constructief samengewerkt aan innovatieve projecten t.b.v. de verbetering van de kustveiligheid, het kustbeheer en de verbetering van de kwaliteit van de kust. Voortvarend zijn de projecten rondom de zwakke schakels en de Zandmotor tot stand gekomen en is er ruimte gemaakt voor (economische) ontwikkeling van de badplaatsen (Katwijk, Noordwijk en Scheveningen). De provincie heeft hiervoor veel maatschappelijke en bestuurlijke waardering (ook internationaal) gekregen.

Verder heeft de provincie actief geparticipeerd in het Deltaprogramma Kust op basis van haar eigen Agenda Kust en het daarop volgende Landelijk Overleg Kust. Ten behoeve van de toekomstige ontwikkelingen aan de kust is er een actief Provinciaal Overleg Kust (overheden en maatschappelijke organisaties) waarin alle relevante zaken worden besproken en afgestemd.

De provincie wil daarom ook de komende jaren inzetten op een constructieve, stapsgewijze, gezamenlijke aanpak (netwerkend werken) van de verbetering van zowel de kustveiligheid als de ruimtelijke kwaliteit van de kustzone.

3.3 Scope

In de strategische agenda worden de ambities voor de kust benoemd. Er zijn ook grote ontwikkelingen in de kustzone, die hun weerslag zullen hebben op het kustlandschap. Hierbij gaat het om de ontwikkeling van woningbouwlocatie Valkenburg, Mainport Rotterdam en de greenports. Deze ontwikkelingen kennen een eigen beleids- en uitvoeringstraject en worden daarom niet opgenomen in deze agenda. Wel kan de strategische agenda aandachtspunten en randvoorwaarden vanuit de kwaliteit van het kustlandschap formuleren waar deze ontwikkelingen rekening mee dienen te houden.

3.4 Ambities

De verschillende functies van de kust zijn voor deze discussienotitie geclusterd tot een aantal (inhoudelijke) thema's die de hoofdambitie voor de kust weerspiegelen. Naast de inhoud is het vervolgens van groot belang te bepalen hoe de veelheid aan partijen die werkzaam zijn in de kust hierin kunnen samenwerken en elkaar versterken. Dit leidt tot de laatste ambitie.

- de veilige kust
- de aantrekkelijke kust
- de natuurlijke kust
- bebouwing in de kust
- de duurzame kust
- de samenwerkende kust

4 | De Veilige kust

Met het gereed komen van de kustversterking in Katwijk in 2015 zijn alle zwakke schakels in de Zuid-Hollandse kust versterkt. Per 1 januari 2017 is de Waterwet gewijzigd en is een nieuwe normering voor de primaire waterkeringen van kracht. De beoordeling van de veiligheid van de zeeweringen in Zuid-Holland op basis van deze nieuwe normering moet nog worden uitgevoerd, maar de verwachting is dat de komende jaren geen nieuwe versterkingswerken nodig zijn. De (grotendeels) zandige kust van Zuid-Holland zal de komende jaren op sterkte worden gehouden door het zandsuppletieprogramma van Rijkswaterstaat en het beheer van de zeewering door de waterschappen. Daarnaast wordt wel vooruitgekeken naar de kustverdediging op de langere termijn (o.a. in workshops in Katwijk en Noordwijk, waarbij uitwerking wordt gegeven aan de aanduiding 'studiezone kustontwikkeling').

Deltaprogramma en kustgenese 2.0

In het kader van het Deltaprogramma werken rijk, provincies, waterschappen en gemeentes samen aan de veiligheid van de Nederlandse kust. In het Deltaprogramma is de conclusie getrokken dat het laten meegroeien van de zandige kust met de zeespiegel door zandsuppleties een duurzame en efficiënte veiligheidstrategie is die ook op lange termijn standhoudt; niet langer dammen en dijken als bolwerken tegen de zee, maar duinen en strand in harmonie met de zee en met een minimum aan zeewerende 'harde' elementen. Mogelijk leiden nieuwe inzichten, bijvoorbeeld met betrekking tot de invloed van smeltend poolijs op de zeespiegelstijging, ertoe dat gehanteerde prognoses bijstelling behoeven. Hierdoor kan niet met zekerheid gezegd worden dat deze strategie voor de lange termijn houdbaar is.

Rijkswaterstaat werkt nu aan Kustgenese 2.0, een onderzoeks- en monitoringsprogramma met het doel om in 2020 goed onderbouwde besluiten te kunnen nemen over het kustsuppletieprogramma. Het gaat om verdere kennisontwikkeling over het zandige kuststelsel, het effect van maatregelen op de waterveiligheid en de mogelijkheden om maatregelen met ruimtelijke ontwikkelingen vanuit andere doelen, waaronder natuurontwikkeling, te combineren.

Dynamisch kustbeheer

Voor een meegroeïende kust zijn zandsuppleties alleen niet voldoende, het zand moet zich ook in het duin kunnen verspreiden. Dit gebeurt door de wind en gaat het beste op locaties met voldoende dynamiek waar het zand kan stuiven en waar de zeewind door een kerf het duin in kan waaien. In verband met de waterkerende functie kan deze mate van dynamiek alleen in brede/robuuste duinen worden toegelaten.

Dynamisch kustbeheer is ook vanuit natuurwaarden heel wenselijk: het kalkrijke zand dat uit de zee wordt aangevoerd zorgt ervoor dat de specifieke natuurwaarden die horen bij kalkrijk duin in stand kunnen blijven. Kalkrijkduin (het N2000 habitat-type grijze duinen) is gevoelig voor verruiging door stikstofdepositie. Dit wordt nader benoemd bij het thema 'de natuurlijke kust'.

Op langere termijn is een aangroeiende kust mogelijk ook nodig om de 'zoetwaterbel' in/onder de duinen voldoende groot te houden en zo de drinkwaterwinning in de duinen te kunnen continueren.

VEILIGE KUST

Zandmotor

De Delftlandse kust is in de Visie Ruimte en Mobiliteit aangeduid als studiezone kustontwikkeling. Zuid-Holland geeft hier invulling aan middels het pilotproject Zandmotor. De kust tussen Hoek van Holland en Scheveningen is in het kader van het project Zwakke Schakels versterkt. Vervolgens is tussen Kijkduin en Ter Heijde in 2011 een grote hoeveelheid zand – ruim 20 miljoen m³ – gesuppleerd, die zich onder invloed van wind, golven en stroming langs de kust verspreidt. Aan de aanleg van de Zandmotor is een breed, meerjarig monitorings- en evaluatieprogramma verbonden. Op basis van vijf jaar onderzoek kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- De Zandmotor draagt bij aan een bredere en veiligere kustzone. Het zand blijft mogelijk zelfs langer in het kuststelsel dan was voorspeld.
- Er is een dynamisch natuurgebied ontstaan.
- De Zandmotor heeft zich tot een interessant recreatiegebied ontwikkeld, met name bij kitesurfers en wandelaars is de Zandmotor populair.
- De strand- en zwemveiligheid heeft zich niet negatief ontwikkeld door aanleg van de Zandmotor (wat als risico werd gezien bij aanleg). Dit is mede te danken aan investeringen in samenwerking, opleiding en materieel van reddingsbrigade en veiligheidsdiensten. Ook de intensieve aandacht van de medebeherende partners voor risico's en de voorlichting aan het bezoekende publiek zorgen ervoor dat de veiligheid van strandgebruikers is gewaarborgd.
- Recreatief gebruik (en beheer) van de Zandmotor schuurt soms met de natuurlijke ontwikkeling.
- De Zandmotor geeft een impuls aan nationale kennisontwikkeling.
- De Zandmotor is een internationaal bekend innovatie-icoon geworden. Navolging in het buitenland wordt nu onderzocht.
- Er zijn maatregelen genomen om de drinkwaterwinning in het nabijgelegen duingebied te waarborgen. De drinkwaterwinning heeft daardoor geen hinder van de Zandmotor ondervonden.

Het recreatief gebruik en beheer van de Zandmotor en de natuurlijke ontwikkeling ervan staan soms op gespannen voet met elkaar. Zo ontwikkelen zich embryonale duintjes op de Zandmotor waar het strand handmatig wordt schoongehouden, maar gebeurt dit nauwelijks waar mechanische *beachcleaners* worden ingezet. Ook kan het aanleggen van zandbanketten t.b.v. strandtenten en strandhuisjes verstorend werken. Gezamenlijk met de beheerders (RWS, HHD en ZHL, gemeente Westland, Den Haag, SBB en Dunea) kan onderzocht worden of het mogelijk en wenselijk is om het recreatief gebruik beter te laten aansluiten op de natuurlijke ontwikkeling.

Niet zandige kust

Voor de niet zandige delen van de kust kan het zinvol zijn om alvast na te denken over veiligheidsoplossingen op lange termijn. Zo houdt de gemeente Den Haag bij het ontwikkelen van de Noordboulevard in Scheveningen rekening met de veiligheidsopgave voor de lange termijn en wordt ook nagedacht over de toekomstige mogelijkheden voor het gebied rond de Scheveningse haven dat nu buitendijks ligt.

5 | De Aantrekkelijke kust

De kust vormt een drager voor de versterking van het vestigingsklimaat in Zuid-Holland. Daarbij is een zonering van belang waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen meer rustige en meer drukke delen. Hiermee wordt aansluiting gezocht bij de grote variatie in stedelijke, economische, cultuurhistorische, landschappelijke en ecologische kwaliteiten. De recreatieve bereikbaarheid van de kustzone kan worden verbeterd.

Natuurlijke, publieke ruimte

Het strand en grote delen van het duingebied vormen tezamen een openbare ruimte van formaat, die ook op nationale schaal, van grote waarde is. De openbaarheid en publieke toegankelijkheid van de kust dienen gekoesterd te worden. Juist in Zuid-Holland is er een groot tekort aan ruimte voor meer extensieve vormen van recreatie. Daarbij kent de kustzone grote natuurlijke en landschappelijke waarden waarmee zorgvuldig moet worden omgegaan (dit wordt nader uitgewerkt bij het thema 'de natuurlijke kust').

Een belangrijke kwaliteit van deze openbare ruimte is de afwisseling van reuring en rust, waarbij een beperkt aantal drukke, meer intensief gebruikte gebieden worden afgewisseld met luwe zones. Deze zonering hangt nauw samen met de ontsluitingstructuur van de kust. Bij nieuwe ontwikkelingen is het van groot belang aan te sluiten bij deze zonering en deze zo mogelijk verder te versterken.

Baden in zee

De zwemwaterkwaliteit is langs de Zuid-Hollandse kust in principe goed op orde. Een belangrijk aandachtspunt is echter het tijdelijke effect van hevige regenval op plekken waar riooloverstorten op zee uitmonden.

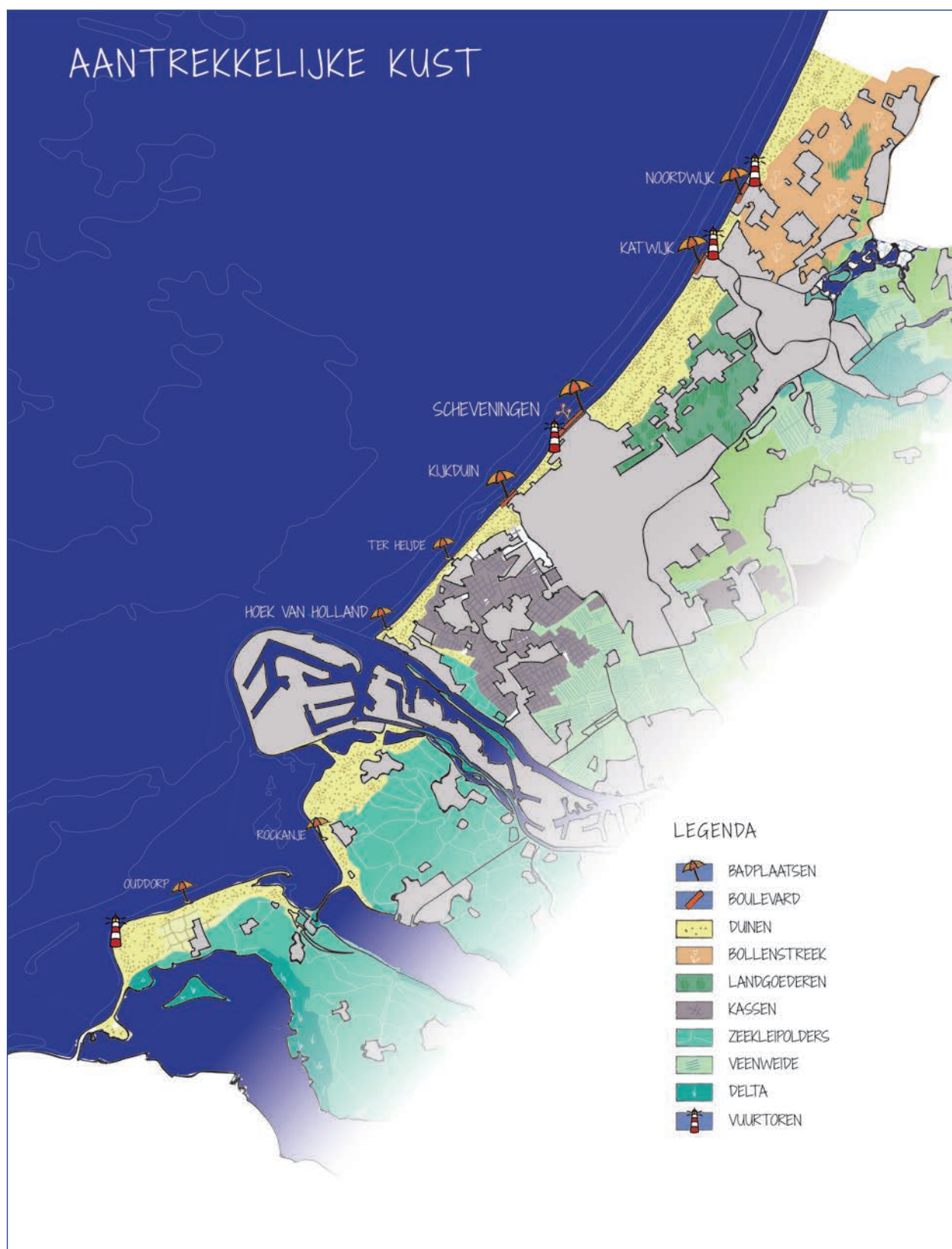
Bij piekbuien kan vervuiling uit de openbare ruimte via deze overstorten leiden tot een tijdelijk sterke afname van de zwemwaterkwaliteit bij badplaatsen als Kijkduin, Katwijk en Noordwijk. Een goede zwemwaterkwaliteit is van belang voor de regio en de gehele provincie aangezien deze o.a. bijdraagt aan de toeristische aantrekkelijkheid.

Groengebieden en recreatieve routes

Zuid-Holland werkt aan meer en mooier groen om de stad en meer en betere fiets-, wandel- en vaar-routes. Dit doet Zuid-Holland o.a. door in deelregio's samen te werken met overheden, agrariërs, terreinbeherende organisaties, particulieren en bedrijven aan zogenaamde landschapstafels. De provincie neemt als één van de meebetalende partijen hieraan deel. De landschapstafels stellen een meerjarenprogramma voor hun gebied op. Daarnaast heeft Zuid-Holland, samen met vele partners, recreatieve routenetwerken voor wandelen, fietsen en varen gerealiseerd. Deze netwerken kunnen nog verder verbeterd en doorontwikkeld worden. Zuid-Holland laat hiervoor onderzoek uitvoeren.

AANTREKKELIJKE KUST

Cultuurhistorie

Zuid-Holland beschermt en versterkt erfgoed en stimuleert de beleving en benutting ervan, bijvoorbeeld door eigentijdse bestemmingen van dit erfgoed. Deze ambitie is gericht op erfgoedlijnen: kenmerkende ensembles van erfgoed, landschap en water die beschikken over een groot recreatief-toeristisch potentieel. In het kustgebied van Zuid-Holland zijn vijf erfgoedlijnen gesitueerd: de Landgoederenzone, de Atlantikwall, de Limes, de Trekvaarten en Goeree-Overflakkee. Het ontwikkelen van de erfgoedlijnen kan de provincie niet alleen, daar zijn veel partijen bij betrokken. Elke erfgoedlijn kent een netwerk van belanghebbenden; de zogenoemde erfgoedtafels. Deze erfgoedtafels leveren een gezamenlijk wensbeeld en een meerjaren-investeringsprogramma waaraan de provincie bijdraagt.

Nationale Parken Hollands Duinen en NL Delta

Naar aanleiding van een amendement in de Tweede Kamer eind 2014 loopt bij het ministerie van Economische Zaken een driejarig programma 'Nationale Parken van Wereldklasse'. Binnen dit programma ontwikkelt het ministerie een sterk merk voor nationale parken met internationale allure en bijbehorende standaard. Via een publieksverkiezing zijn vier gebieden geselecteerd die voor de internationale marketing in aanmerking komen. Twee van deze gebieden liggen in Zuid-Holland: Hollandse Duinen en NLDelta. 'Hollandse Duinen' is een initiatief van Dunea voor een nieuw Nationaal Park. Het betreft het brede Zuid-Hollandse kustgebied van Hoek van Holland tot Hillegom. Het park bestaat uit zee, strand en duinen maar ook de meer landinwaarts gelegen strandwallen en strandvlakten horen erbij. Nationaal Park NL Delta, een gezamenlijk initiatief van parkschap de Biesbosch, Droomfonds Haringvliet, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten reikt vanaf slot Loevestein via de Biesbosch, Hollandsch Diep en Haringvliet tot aan de kust van de Zuid-Hollandse eilanden.

De ambities van Nationaal Park Hollandse Duinen (verankeren, verbinden, versterken) zijn opgenomen in het ambitiedocument 'Waar natuur stad en zee verbindt'. De ambities van Nationaal Park NL Delta staan in het bidboek 'Dit is onze natuur'. Het betreft heel verschillende gebieden, maar op hoofdlijnen komen de ambities van deze Nationale Parken overeen:

- Robuuste, onderling verbonden, veerkrachtige natuur
- Beleefbare iconen (natuur, cultuur, landschap, recreatie) aanvullend op het populaire kusttoerisme en het bloeiende stedentoeerisme
- Internationaal bekend
- Bewoners, overheden en ondernemers doen mee (ambassadeurs)
- Positieve, duurzame invloed op de economie in de regio
- Goed bereikbaar

Schetsen aantrekkelijke kust

Naast gezamenlijke gebiedsmarketing zit de meerwaarde van de Nationale Parken o.a. in de samenwerking van diverse partijen. Hierdoor moet het mogelijk worden extra kwaliteiten in het gebied te realiseren ten opzichte van wat de huidige programma's van landschapstafels, erfgoedtafels en routenetwerken opleveren.

Voor het gebied van Hollandse Duinen zijn in een atelier met vertegenwoordigers van de verschillende landschaps- en erfgoedtafels en het Nationaal Park Hollandse Duinen, de programma's van deze 'tafels' tot een ruimtelijk totaalbeeld 'opgeteld'. Dit blijkt overigens niet eenvoudig omdat het uitwerkings- en abstractieniveau per tafel verschilt waardoor een gezamenlijke legenda (en daarmee een gezamenlijke definiëring van begrippen) ontbreekt. Het resultaat hiervan is weergegeven in de schetskaart 'Aantrekkelijke kust Hollandse Duinen'.

De programma's van erfgoedtafels en landschapstafels bevatten een aantal rode draden die de kustkwaliteit versterken en goed aansluiten op de ambities van Hollandse Duinen. Deze rode draden zijn: het versterken van karakteristieke landschappen, het versterken van natuurwaarden (netwerk), beleefbaar maken van erfgoed, verbeteren relatie stad-land, ontwikkelen van routestructuren en entrees, behoud en versterking van parels / iconen. Op het niveau van het NP Hollandse Duinen lijkt zich een hoofdstructuur af te tekenen die wordt gevormd door een stelsel van recreatieve hoofdroutes, groene verbindingen en erfgoedlijnen. Deze vormen tezamen een 'ladderstructuur' die zonering in drukke en rustige delen kan ondersteunen en waarmee belangrijke iconen in het gebied recreatief ontsloten zijn.

Niet alle delen van de ladderstructuur zijn makkelijk te realiseren. Delen ervan worden in het kader van de erfgoed- en landschapstafels al opgepakt, maar lang niet alle onderdelen zijn al vertaald naar concrete projecten met bijbehorende financiering. Om het totaal beeld te kunnen realiseren zijn extra investeringen nodig en is sturing vanuit de provincie en/of vanuit NP Hollandse Duinen nodig.

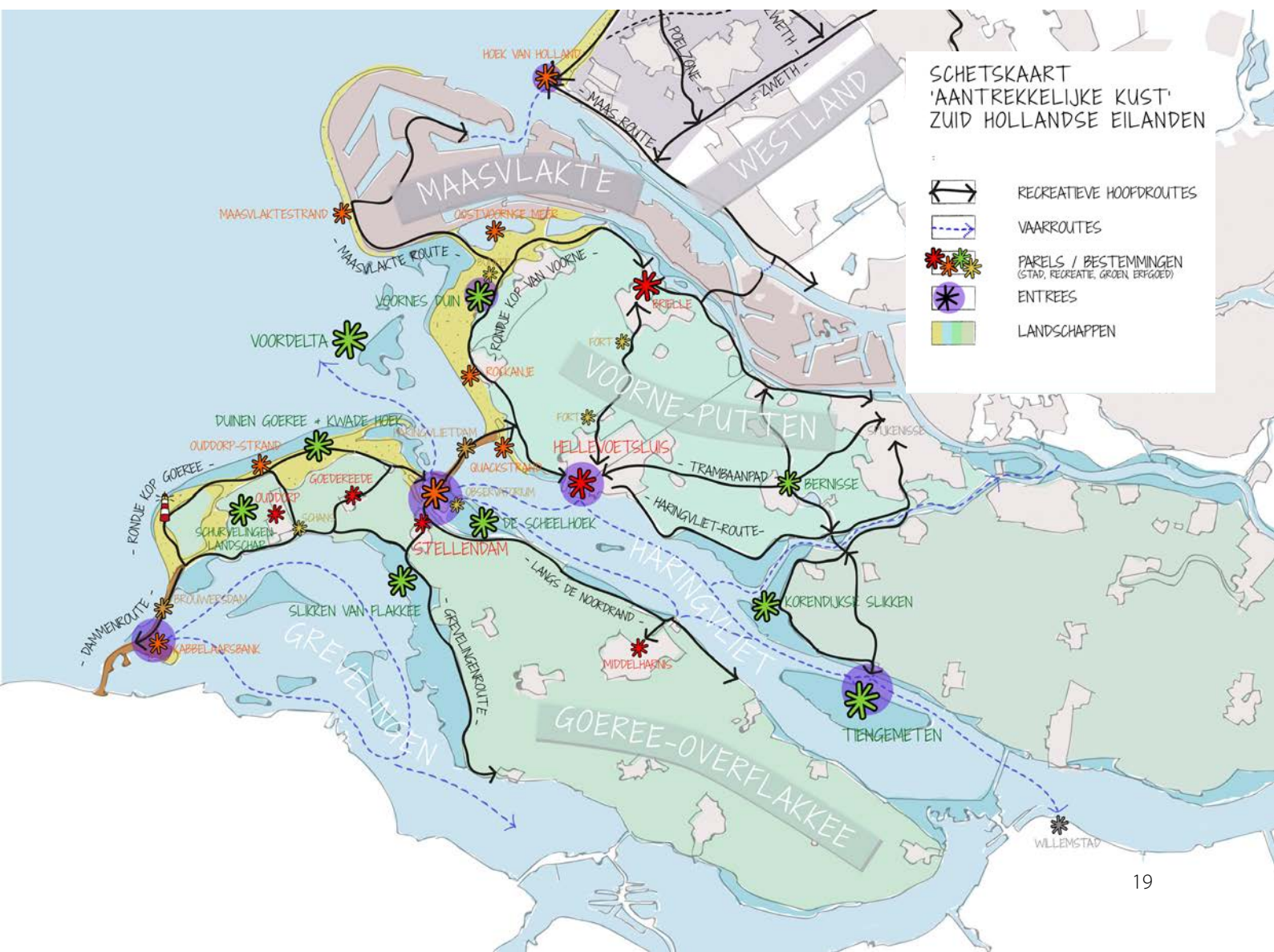

In tegenstelling tot de noordzijde van de stad lijken de stad-land verbindingen aan de zuidrand van Den Haag in het programma van landschaps- en erfgoedtafels onderbelicht. De recreatieve structuur in het Westland is daarbij grofmaziger dan in het noordelijk deel van Hollandse Duinen. Verdere uitwerking van het ruimtelijk beeld kan voor een aantal locaties tot concrete beleidskeuzes leiden, zoals bijvoorbeeld over de ontsluiting van de Zandmotor of over Hoek van Holland als toegangspoort van het Nationaal Park als de metrolijn is doorgetrokken naar zee.

Ook voor het kustgebied van de Zuid-Hollandse eilanden is een atelier georganiseerd met vertegenwoordigers van de landschaps- en erfgoedtafels, de gemeenten en het nationaal Park NL Delta. Ook voor de Zuid-Hollandse eilanden geldt dat de programma's van landschapstafels, erfgoedtafels en gemeenten gemeenschappelijke rode draden bevatten: versterken karakteristieke landschappen, natuurwaarden (netwerk), iconen en beleefbaar maken erfgoed en realiseren routestructuren/slowlanes. Het Nationaal Park NL Delta kan de verbindingen wat betreft natuur, landschap en recreatie versterken tussen de kust en het achterland, het rivierenlandschap. Water vormt daarbij een dragende structuur voor de recreatieve ontsluiting van het gebied. Het Nationaal Park NL Delta heeft de ambitie entrees ontwikkelen op locaties die de waterbus op het Haringvliet kan aandoen. De bereikbaarheid vanuit Rotterdam, met name de reistijd, is daarbij een aandachtspunt.

Belangrijke schakels in een recreatieve kustroute vormen, van noord naar zuid, de Maasvlakte, de Haringvlietdam en de Brouwersdam. De recreatieve potentie van de Brouwersdam wordt onderkent en benut, de Maasvlakte als recreatieve schakel lijkt onderbelicht.

Recreatieve routes tussen de entrees langs het Haringvliet en de andere iconen in het gebied vragen om verdere uitwerking. Het (door MRDH ontwikkelde) concept slowlanes / Hollandse banen vormt een goede aanzet, maar kan nog wel geoptimaliseerd worden wat betreft de keuze van aantrekkelijke routes. Verder zouden de routes naar Goeree-Overflakkee doorgetrokken moeten worden en in het zuiden aansluiten op de potenties van Zeeland..

6 | De Natuurlijke kust

De natuurlijke kust kent veel raakvlakken met de ‘aantrekkelijke kust’ maar kan daar (deels) ook op gespannen voet mee staan. Daar waar het bij de ‘aantrekkelijke kust’ gaat om de recreatieve betekenis van natuur als groengebied geeft dit hoofdstuk uitwerking aan de ecologische betekenis en de natuurwaarden van het kustlandschap.

Bestaande natuurgebieden

De natuurgebieden in de kust zijn bijzonder waardevol en kenmerken zich door een grote biodiversiteit.

Samen met andere partijen (onder andere aan de landschapstafels) zorgt de provincie voor goed beheer van bestaande soortenrijke natuur, de realisatie van nieuwe natuur, het creëren van samenhang tussen de natuurgebieden en het bevorderen van biodiversiteit. Dit komt neer op het aanleggen en beheren van het Natuurnetwerk Nederland, inclusief de internationaal belangrijke Natura 2000-gebieden. De provincie Zuid-Holland is verantwoordelijk voor het opstellen van de beheerplannen voor deze gebieden.

In samenhang met het Nationaal Park Hollandse Duinen dient verder uitwerking te worden gegeven aan zaken als: een passende zonering voor het recreatief gebruik, ‘onthekking’ en afstemming en het realiseren van ontbrekende natuurschakels en ecologische verbindingen om de isolatie van het duingebied tegen te gaan. De samenwerking van de verschillende duinbeheerders in Hollandse Duinen biedt goede kansen op afgestemd beheer over beheergrenzen heen.

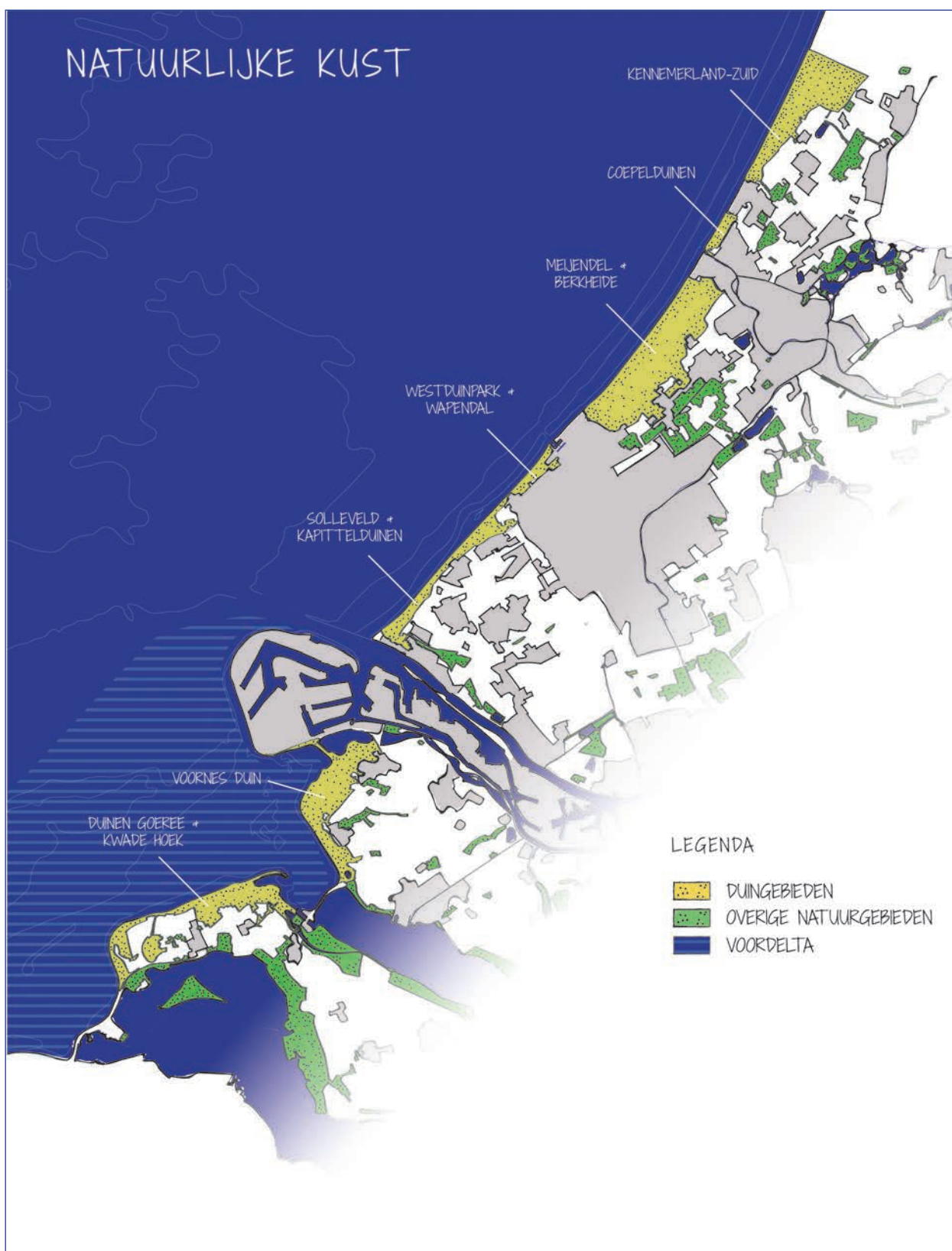
Dynamisch kust en Voordelta

Een natuurlijke kust kent meestal een hoge mate van dynamiek door wind, getij en stroming. Dynamisch kustbeheer is daarom een belangrijke beheermaatregel in veel duingebieden. Hiermee wordt bedoeld dat zoveel mogelijk wordt bevorderd dat zand vanuit zee het duin in kan stuiven. Dit draagt bij aan de aangroei van de duinen in de hoogte en duinspecifieke natuurwaarden. Het bevorderen hiervan kan bijvoorbeeld door aanleg van een kerf zodat de zeewind het duin in kan waaien of door het verwijderen van vegetatie (als die niet heel waardevol is). Het kalkrijke zand dat uit de zee wordt aangevoerd zorgt ervoor dat de specifieke natuurwaarden die horen bij kalkrijk duin in stand kunnen blijven. Kalkrijk duin (het N2000 habitat-type grijze duinen) is gevoelig voor verruiging door stikstofdepositie.

Bij een aangroeiende kust horen ook ‘embryonale duinen’, nieuwe duintjes die bijvoorbeeld in de luwte van een pol helmgras kunnen ontstaan. Beschermen en ontwikkelen van embryonale duinen is één van de doelen in Natura 2000 gebieden. Voorheen kenden de N2000 gebieden aan de zeezijde een dynamische begrenzing die samenviel met de duinvoet. Omdat een dynamische grens leidt tot juridische onduidelijkheid wil EZ deze grens nu vastleggen bij de huidige ligging van de duinvoet. Nieuwe embryonale duintjes ontstaan juist aan de zeezijde van de duinvoet en vallen dus buiten de bescher-

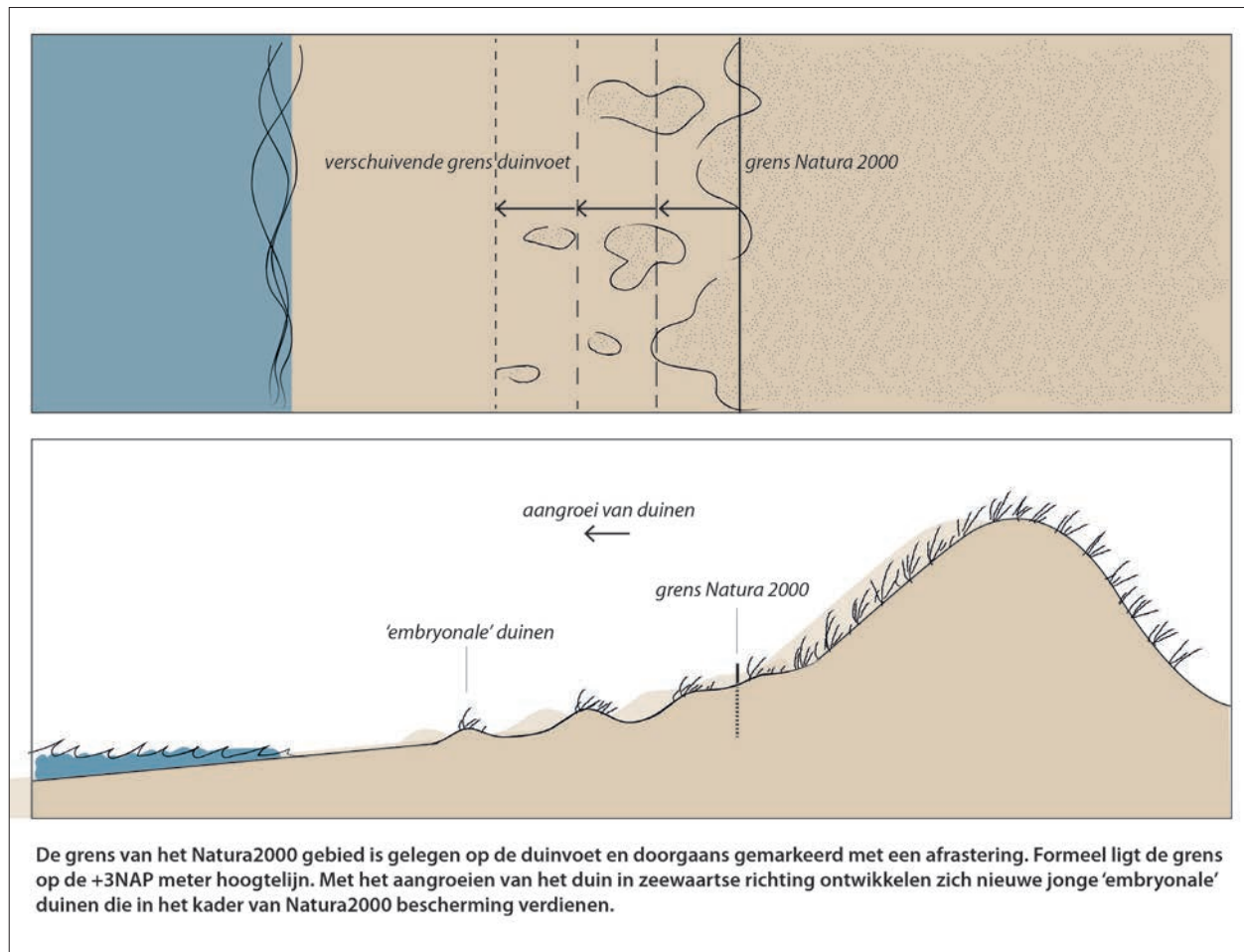

NATUURLIJKE KUST

ming van het N2000 gebied. Bij het aanleggen van zandbanketten bij de opbouw van strandtenten en strandhuisjes en door gebruik van mechanische *beachcleaners* wordt het ontstaan van nieuwe duintjes vaak in de kiem gesmoord. De provincie probeert daarom, in overleg met duinbeheerders en EZ waar dat wenselijk is tot een andere begrenzing van het N2000 gebied te komen.

Ook is het beperkt toestaan van meer dynamiek in, en het bevorderen van uitwisseling tussen, de afgesloten zeearmen en de Voordelta en de zee wenselijk. Door aanleg van de Deltawerken zijn wateren geïsoleerd geraakt en is de dynamiek verdwenen. Hierdoor zijn flinke problemen met de waterkwaliteit ontstaan. In de Grevelingen is meer waterbeweging nodig om het probleem van zuurstofloosheid en schimmelmatten op de bodem tegen te gaan. Dit probleem breidt zich steeds verder in het meer uit. Ook in het Volkerak-Zoommeer is de waterkwaliteit niet goed, o.a. door blauwalgen. Het gecontroleerd op een kier zetten van de Haringvlietsluizen zal voor trekvis een belangrijke verbinding realiseren tussen zee en rivier. Deze verbinding is een belangrijke randvoorwaarde voor de ambitie van NLDelta m.b.t. robuuste, onderling verbonden, veerkrachtige natuur. Bij ingrepen in de Deltawateren is het belangrijk de (morfologische) effecten in de zeearmen en in de Voordelta in samenhang te beschouwen.

7 | Bebouwing in de kust

Het grondgebied van Zuid-Holland is één van de meest verstedelijkte gebieden ter wereld waar 3,5 miljoen mensen wonen, werken en recreëren. Zuid-Holland beschikt over de grootste haven van Europa en herbergt met de Greenports één van de meest geavanceerde agro-clusters ter wereld. Internationaal toonaangevende kennisinstellingen en gezichtsbepalende wereldspelers zijn hier gevestigd. De beroepsbevolking is goed opgeleid en de regio is de thuisbasis van veel Nederlandse topsectoren. Hier wordt ruim 22% van het inkomen van Nederland verdiend.

Met het aantrekken van de economische groei wordt ook de druk op zowel de woningmarkt als de behoefte aan verblijfsrecreatie aan de kust groter. De provincie zet hierbij in op een gezonde en veilige leefomgeving die bijdraagt aan het vestigingsklimaat.

Kustpact

Grote maatschappelijke bezorgdheid over de ontwikkeling van met name recreatieve bebouwing in de kust heeft geresulteerd in het Kustpact. Hierin hebben overheden en maatschappelijke organisaties afspraken gemaakt over de gewenste ontwikkelingen in het kustgebied en een bijbehorende zonering. In het kader van het Kustpact heeft Zuid-Holland haar beleid met betrekking tot ruimtelijke ontwikkelingen in de kustzone aangescherpt. Grote delen van de Zuid-Hollandse stranden zijn toegevoegd aan het Natuurnetwerk Nederland. Op de stranden met deze status is geen nieuwe verblijfsrecreatie toegestaan. Voor de bestaande boulevards en de bestaande badplaatsen blijft wel ruimte voor ontwikkeling. De betrokken partijen uit het Kustpact zijn van mening dat de Provincie Zuid-Holland daarmee voldoet aan de afspraken uit het Kustpact. De komende maanden komen de kustprovincies in samenwerking met het college van Rijksadviseurs tot een verbeelding van de afspraken uit het kustpact voor de gehele Nederlandse kust.

In de bijlage bij dit document is een overzicht opgenomen van de wijze waarop de waarden van de kust zijn verankerd in het provinciaal beleid.

Badplaatsen

De diverse badplaatsen aan de Zuid-Hollandse kust kennen een eigen, onderscheidend profiel, met bijbehorend aanbod, afgestemd op hun ligging en bereikbaarheid. Bij stedelijke herontwikkeling dient rekening gehouden te worden met de randvoorwaarden en kwaliteiten die met de functies van de duinen en het strand zijn verbonden.

De komende jaren wordt in Den Haag gewerkt aan de Noordboulevard van Scheveningen en herontwikkeling van Kijkduin.

In Hoek van Holland zijn al jaren plannen voor de ontwikkeling van 'Rotterdam aan zee' op de locatie waar nu een groot parkeerterrein in de duinen ligt. Dit gebied wordt ontwikkeld in samenhang met de doortrekking van de lightrail vanuit Rotterdam tot aan het strand. De goede bereikbaarheid en de aanwezigheid van cultuurhistorisch waardevolle bunkercomplexen uit de Tweede Wereldoorlog maakt deze locatie zeer geschikt als entree voor het Nationaal Park Hollandse Duinen (zie schets bij aantrekkelijke kust).

Herontwikkeling voormalig vliegveld Valkenburg

Het voormalig marinevliegveld Valkenburg, gelegen in de gemeente Katwijk, is al enige jaren niet meer in gebruik en zal de komende jaren herontwikkeld worden met het oog op drie belangrijke doelen. Ten eerste zullen er (maximaal) 5.000 woningen gerealiseerd worden waarvan 500 in het zogenaamde topmilieu. Bovendien zal de woonwijk klimaatneutraal worden en duurzaam worden ingericht m.b.t. klimaatverandering. De verwachting is dat de woningbouw in 2020 start.

Ten tweede zal de "Groene Buffer" aan de zuidkant van het voormalig vliegveld, die voor een groot deel in de gemeente Wassenaar valt, versterkt worden. Deze zal een belangrijk recreatiegebied gaan vormen voor de nieuwe woonwijk maar ook voor recreanten die van verder komen. Tevens zal de Groene Buffer ontwikkeld worden als een ecologische verbindingszone in het Nationaal Park Hollandse Duinen richting Groene Hart en als een landschappelijke "bufferzone". Het is belangrijk dat de inrichting van deze zone aansluit bij de kwaliteit van het Nationaal Park. Deze zone was vroeger aangewezen als Rijksbufferzone en nu nog beschermd vanwege de ruimtelijke kwaliteit in de provinciale Visie ruimte en mobiliteit.

Tenslotte zal in het gebied ook nog 20 ha (hoogwaardig) bedrijventerrein worden gerealiseerd. Er wordt op korte termijn gestart met de ontwikkeling van een drone testcentrum (fieldlab) dat op termijn verbonden moet gaan worden met het Space-cluster aan de noordkant en het security-cluster aan de zuidkant. Ook zou (een deel van) het bedrijventerrein in de toekomst kunnen dienen als uitbreidingsruimte voor Leiden Bioscience Park.

Bebouwing op kustuitbreiding

Diverse plannen hebben in het verleden en recent ingezet op plannen voor grootschalige kustuitbreiding in samenhang (en gefinancierd door) grootschalige woningbouw op deze uitbreiding.

Dergelijke initiatieven sluiten niet aan op de verstedelijkingsstrategie die de provincie momenteel volgt. Daarnaast hebben deze initiatieven geen maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak bij de meest relevante betrokken partners.

Verblijfsrecreatie

De kust vormt een aantrekkelijk gebied voor recreatie en toerisme. De komende jaren neemt naar verwachting de druk om verblijfsrecreatie te realiseren in de kustzone toe.

Daarbij is een aantal ontwikkelingen zichtbaar:

- Er is behoefte aan nieuwe locaties voor verblijfsrecreatie nabij de kust,
- Bestaande parken voor verblijfsrecreatie willen uitbreiden en/of herstructureren/intensiveren,
- Tweede woningbezit aan de kust neemt toe, waarbij woningen worden onttrokken aan de woningmarkt
- Mogelijke gevolgen voor de badplaatsen vanwege de sterke toename van particuliere verhuur van woningen voor verblijfsrecreatie via Airbnb en andere verhuursites.

Economisch vormen recreatie en toerisme een aantrekkelijke branche voor de kustgemeenten en de regio (agenda Hart van Holland). De provincie onderzoekt of, en zo ja op welke manier, het mogelijk is om in de groeiende behoefte aan verblijfsrecreatie te voorzien zonder dat het afbreuk doet aan de kwaliteiten van de kust. Tevens onderzoekt de provincie of haar beleidsinstrumentarium toereikend is om deze ontwikkeling in goede banen te leiden.

Greenport Duin- en Bollenstreek

De greenport Duin- en Bollenstreek is een sterk cluster van productie, handel, kennis en toerisme. Wereldwijd boort deze greenport nieuwe groeimarkten aan. Er worden verbindingen gelegd met de

nabij gesitueerde clusters Life Sciences en Space. Het beleid voor de Duin- en Bollenstreek is gericht op behoud, herstructurering en versterking van het bollencomplex met landschapsverbetering die past bij de kwaliteit van Nationaal Park Hollandse Duinen. Het Nationaal Park Hollandse Duinen kan de (internationale) gebiedsmarketing van de Duin- en Bollenstreek versterken (de Duin- en Bollenstreek als onderdeel van het park). De Compensatieregeling Bollengrond blijft van kracht. Naast behoud van het bollenteeltareaal is het van belang om ruimte te bieden aan ondersteunend glas, de glastuinbouw voor de sierteelt en aan bedrijvigheid. Het internationale bloembollentransport vraagt om een goede ontsluiting. In het bijzonder is aandacht noodzakelijk voor de noordelijke ontsluiting (Duinpolderweg) en de eventuele ontsluiting aan de zuidzijde (Noordelijke Randweg). Tot slot streeft de provincie in deze greenport naar clustering van de glasopstanden en een duurzame waterhuishouding.

Greenport Westland

De Greenport Westland-Oostland is het sterkste tuinbouwgebied van Nederland. Het is compleet, het groeit en het heeft verreweg de grootste productiewaarde. Om voorop te blijven lopen, moet de greenport zich blijven vernieuwen. In deze ambitie ligt een aanzienlijke ruimtelijk-economische opgave besloten. De greenport moet beschikken over de juiste faciliteiten voor handel en logistiek, verkeer, energie en water; betrouwbaar, duurzaam en up-to-date. Daarnaast stelt Greenport 3.0 eisen aan de verdere ontwikkeling van de kennis, de technologie en de marketing.

Met betrekking tot het kustlandschap besteedt het Westland aandacht aan de groenblauwe verbindingen en de daaraan gekoppelde recreatieve routes. De waterlopen vormen het netwerk voor de kleine pleziervaart en rondvaart. Ook de recreatieve fietsroutes zijn gekoppeld aan de groenblauwe verbindingen. Hierin ontbreken nog wel enkele schakels. Het is een lastige opgave om in dit intensief gebruikte gebied de kustkwaliteiten te ervaren en te versterken en de bereikbaarheid van duin en strand via recreatieve routes te verbeteren.

Havens en Visserij

De havens aan de Zuid-Hollandse kust vormen belangrijke schakels tussen land en zee. Naast het economisch functioneren van de havens gaat de aandacht uit naar de recreatievaart.

In samenwerking met de gemeente Den Haag en het hoogheemraadschap van Delfland wordt onderzocht hoe de Haven van Scheveningen, ook voor de langere termijn, klimaatbestendig kan worden gemaakt.

In Stellendam heeft de haven te kampen met het dichtslibben van de vaargeul. In Katwijk staat de mogelijke ontwikkeling van een zeejachthaven of een zoet-zout schepenpassage nog op de agenda.

8 | De Duurzame kust

Energie transitie

De provincie staat voor een grote opgave om tezamen met andere partijen de omschakeling te maken naar meer duurzame en schone vormen van energiewinning. Wil Zuid-Holland de doelstellingen behalen dan moeten alle zeilen worden bijgezet.

Alle zeilen bijzetten betekent zeker ook serieus werk maken van energie besparing. Tot nu toe groeit het energiegebruik zo snel dat de groeiende inzet van duurzame energiebronnen nog niet tot een substantiële reductie van CO₂ uitstoot leidt. Omdat energiebesparing in het algemeen geen ingrijpende impact op het kustlandschap zal hebben wordt dit in deze strategische agenda verder niet uitgewerkt.

De ligging van Zuid-Holland aan de kust betekent dat er gemiddeld meer zonuren zijn dan in andere delen van het land. Ook is er aan de kust sprake van meer wind en hogere windsnelheden. Daarnaast worden er mogelijkheden verkend voor andere vormen van energieopwekking die aan de kust zijn verbonden (getijde en zout-zoet osmose).

De energietransitie is een opgave met een enorme ruimtelijke impact. Verkenningen laten zien dat de omvorming naar een duurzame energieopwekking vraagt om een forse opschaling op het gebied van wind- en zonne-energie. Dit betekent dat veel meer dan in de huidige situatie de winning van energie ook zichtbaar zal zijn in stad en landschap. Dit vraagt enerzijds om grote zorgvuldigheid met betrekking tot de landschappelijke inpassing ervan, maar zal anderzijds niet te realiseren zijn zonder een substantiële vergroting van de maatschappelijke acceptatie voor duurzame energie als nieuwe laag in het landschap.

Windenergie

De afgelopen jaren is er vanuit de nationale overheid sterk ingezet op windenergie, zowel op land als op zee. De opgave van wind op land wordt in belangrijke mate gecoördineerd en uitgewerkt door de provincie.

De plaatsing van windmolens op land is een moeizaam proces, waarbij initiatieven vaak stuiten op maatschappelijke weerstand. Daarbij komt dat in een dichtbevolkt gebied als Zuid-Holland er ook veel fysieke en milieutechnische (hinder) obstakels zijn. Vooralsnog wordt ingezet op de meest voor de hand liggende locaties.

In het algemeen kan worden gesteld dat plaatsing van windmolens op strand of in duingebieden stuit op zeer grote maatschappelijke weerstand.

In het Westland bestaan mogelijkheden om met kleinere windmolens (20 – 40 meter hoogte) meer te voorzien in de eigen energiebehoefte.

Bij de opgave voor wind op zee is de provincie betrokken, maar dit blijft een rijksaangelegenheid. Bij de plaatsing van wind op zee is er met name vanuit de badplaatsen grote weerstand. Zij vrezen het verlies van de vrije horizon en het vrije zicht.

Er is echter tevens maatschappelijk draagvlak voor een forse uitbreiding van het potentieel op de Noordzee, gezien de ambitie op het gebied van duurzame energie en de beperkte mogelijkheden voor wind op land. De provincie kan hierbij op verschillende aspecten een actieve rol spelen:

- De provincie kan samen met het Rijk steviger inzetten op grootschalige windmolenparken op zee. Daarbij kan via de Europese netwerken worden ingezet op samenwerking tussen regio's en lidstaten rondom de Noordzee.
- De provincie participeert in het North Sea Energy Lab. In dit Lab werkt de provincie samen met alle stakeholders binnen Nederland op het gebied van de mogelijkheden van duurzame energie uit de Noordzee. In Zuid-Holland is grote potentie in het bedrijfsleven en het wetenschappelijk onderzoek om een bijdrage te leveren aan zowel innovatie als uitvoering en beheer.
- De provincie kan steviger inzetten op mogelijkheden van maatschappelijke participatie bij het realiseren van windmolenparken (zowel op land als op zee)

Zonne-energie

Vooralsnog zijn er in de duingebieden van Zuid-Holland geen initiatieven om grootschalig zonne-energie op te wekken. Direct achter de duinen wordt vooral in de stedelijke gebieden geïnvesteerd in zonnepanelen op daken en wordt onderzoek gedaan naar combinatie met de glastuinbouw. Ook in de Duin- en Bollenstreek verkent men voorzichtig de specifieke aan bollenteelt of glastuinbouw gerelateerde vormen van energie-opwekking.

Op Goeree Overflakkee zijn in het open landschap verschillende initiatieven om meer grootschalig zonnevelden te realiseren. In de kustzone is men ook daar echter terughoudend in verband met de inzet op het toeristisch en recreatieve potentieel.

De provincie kan op dit punt aandacht vragen voor:

- Het experimenteren met combinaties van grootschalig parkeren aan de kust met zonnepaneelvelden (zonnepanelen op palen, parkeren eronder)
- Bij (her)ontwikkeling van verblijfsrecreatie eisen stellen aan de duurzaamheid
- Stimuleren van innovatieve combinaties van intensieve teelt en opwekking zonne-energie

Getijde-energie en Osmose-energie

De energiecentrale in de Brouwersdam en de Blue Energy centrale in het havenbekken van Katwijk bevinden zich nog op de tekentafel. De Brouwersdam is mede afhankelijk van (kostbare) ingrepen in het watersysteem waarvan de bekostiging vooralsnog niet rond is. Voor de Blue Energy centrale geldt dat de techniek nog geoptimaliseerd moet worden en nader wordt uitgewerkt in een businesscase. De provincie neemt initiatieven en ondersteunt deze innovatieve pilots en spant zich voor de Brouwersdam in om de bekostiging van de noodzakelijke doorlaat gezamenlijk met andere partijen rond te krijgen.

Andere vormen van energie

De warmterotonde, warmte-koude opslag (WKO) en geothermie hebben een beperkt (ruimtelijk) effect op het kustlandschap.

Bij WKO en geothermie is wel de afstemming met de waterwinning van groot belang. De effecten van deze vormen van energiewinning op de watervoerende lagen zijn maar beperkt bekend. Dit vraagt om grote zorgvuldigheid in de ruimtelijke ordening van de ondergrond en vooralsnog terughoudendheid in waterwingebieden.

Proeftuin Energy Island

De gemeente Goeree-Overflakkee wil in 2020 een energieneutraal, duurzaam en innovatief eiland zijn. Deze ambitie heeft veel bestuurlijk draagvlak en ontvangt veel positieve publieke aandacht. Om de doelstelling te behalen zijn veel projecten benoemd op het gebied van energieproductie en energiebesparing, voor zowel de gemeente zelf als op het eiland met de diverse relevante stakeholders.

Zowel op grote schaal als met meer kleinschalige initiatieven (soms in experimentele fase) wordt de komende jaren gewerkt aan het energieneutraal maken van Goeree-Overflakkee. De hoop is dat verschillende technieken ook kunnen worden toegepast in andere delen van Zuid-Holland.

Waterwinning

Delen van de Zuid-Hollandse kust zijn in gebruik voor de waterwinning. Waterwinning, natuur en recreatie gaan goed samen in de verschillende duingebieden. In de afgelopen twintig jaren is er veel gedaan aan de optimalisatie van de waterwinning in combinatie met verbeteringen voor de natuur. Door vergaande voorzuivering en herinrichting zijn de infiltratieplassen aantrekkelijker geworden voor vele planten- en diersoorten. Voorgezuiverd water afkomstig van de Afdamde Maas wordt in de duinen geïnfiltreerd. Het gaat hierbij om in totaal circa 80 miljoen m³ per jaar dat wordt geïnfiltreerd en teruggewonnen.

Het voorgezuiverde water wordt ingelaten via infiltratieplassen en zijgt weg in de bodem waarna het door middel van drains (horizontale leidingen) en verticale putten op een diepte van circa 10-20 meter wordt onttrokken. Het deel van het infiltratiewater dat afstroomt naar diepere bodemlagen wordt gewonnen met diepe winningen. De infiltratieplassen dragen bij aan de variatie van het landschap en de soortenrijkdom van het gebied. De plassen liggen ingebed in het duinlandschap en creëren verschillende waardevolle biotopen. De aanleg van flauwere natuurlijkere oeverprofielen (brede gradiënt tussen nat en droog), faunapassages en verwijdering van oud slib hebben bijgedragen aan een kwaliteitsverbetering voor zowel de waterwinning als de natuur. Dankzij enkele grootschalige natuurherstelprojecten zijn de oorspronkelijke natte duinvalleien weer in de duinen terug. In de Zuid-Hollandse duinen zijn naast Dunea nog twee waterleidingbedrijven actief, namelijk GWA en Evides.

Voor het veiligstellen van een duurzame zoetwaterwinning in de duinen is het van belang dat er ook in de toekomst voldoende ruimte blijft voor de infiltratie- en bufferfunctie van de duinen. Belangrijk aandachtspunt daarbij is de negatieve invloed van de zeespiegelstijging op de zoetwatervoorraad.

Klimaatadaptatie - verzilting

Voor het kustgebied is de zeespiegelstijging de belangrijkste ontwikkeling waarmee men bij een veranderend klimaat rekening moet houden. De bescherming tegen hoogwater uit zee is in de ambitie veilige kust uitgewerkt. Als gevolg van een stijgende zeespiegel kan verzilting toenemen. Zuid-Holland is echter gelegen aan de monding van een grote Europese rivier, waardoor de toevoer van voldoende zoetwater zelden problematisch is. Wel wordt het steeds belangrijker om verstandig met dit zoete water om te gaan en tijdig de goede maatregelen te nemen.

Zuid-Holland wil ook in de toekomst goed gebruik blijven maken van het zoet oppervlaktewater dat door de grote rivieren wordt aangevoerd en dit water benutten voor economische ontwikkeling. Daarom blijft de provincie waken voor behoud van en zo nodig verbetering van de aanvoer van zoet water vanuit de Rijkswateren (zoals de strategische aanvoer via Biesbosch-Hollandsch Diep-Haringvliet en de robuuste aanvoer van zoetwater voor West Nederland). De Nieuwe Waterweg speelt daarin een belangrijke rol. Dit is een open verbinding met de zee. Indringing van zout zeewater is een bedreiging voor inlaatpunten van zoet water. Zuid-Holland werkt in het kader van het Deltaprogramma Zoetwater aan een duurzame zoetwatervoorziening, waarbij functies zoals landbouw, industrie, drinkwater en natuur op een doelmatige wijze van water worden voorzien. Voor de provinciale opgaven en inzet wordt verwezen naar de Strategische Agenda Zuid-Holland 2017 voor het Nationaal Deltaprogramma.

9 | De Samenwerkende kust

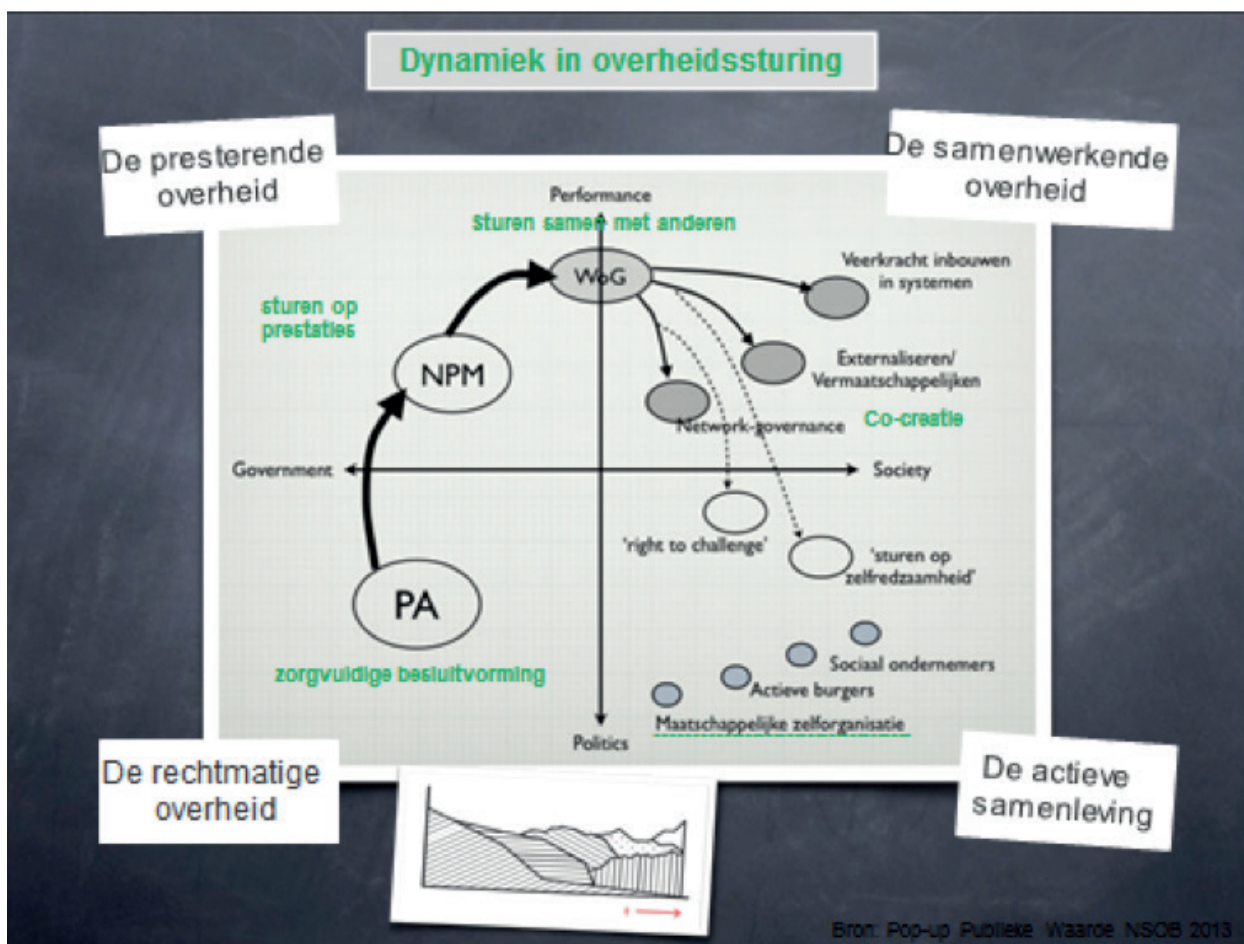

De provincie werkt op vele manieren en met vele partners in het kustgebied samen. Afhankelijk van de opgave en de omgeving gebeurt dat in verschillende kwadranten van het model van de Nederlandse School voor Openbaar bestuur dat bedoeld is om verschillende vormen van overheidssturing te onderscheiden. Dit model gebruikt een assenstelsel, met daarin twee variabelen. De verticale as gaat over de nadruk van overheidssturing, de verhouding tussen randvoorwaarden en resultaten. Onderin staan de randvoorwaarden centraal. Bovenin het schema ligt de nadruk op het realiseren van resultaten (op tijd, binnen budget en volgens afspraak) en gaat het minder om het deugdelijk benoemen en volgen van de randvoorwaarden. In het linker deel van het schema werkt de overheid van binnen naar buiten: de buitenwereld is de ontvanger van beleid, maar is geen actieve, producerende deelnemer daaraan. In het rechter deel van het schema is de buitenwereld deelnemer aan het beleid. Dat kan in verschillende gradaties. Rechtsboven gaat het om overheidsbeleid dat samen met anderen tot een uitkomst wordt gebracht. Rechtsonder gaat het om partijen die hun eigen plan trekken, hun eigen doelen formuleren en de overheid die zich daartoe moet verhouden. Het kan verhelderend zijn om de verschillende netwerken en overleggen die relevant zijn voor de Zuid-Hollandse kust in het kwadrantenmodel te plaatsen, maar zelden opereert een netwerk of overleg voor 100% binnen één kwadrant.

De samenwerkende overheid

De nationale parken Hollandse Duinen en NL Delta zijn recente netwerken waarvan het initiatief buiten de provincie ligt. Omdat de ambities van deze parken voor een groot deel overeen komen met provinciale doelstellingen, werkt Zuid-Holland met beide parken samen. Voor de ontwikkeling van het kustgebied is dit een mooie kans om als 'samenwerkende overheid' gezamenlijke ambities te bereiken. Het NP Hollandse Duinen heeft inmiddels een ambitiedocument opgesteld ([link](#)). De volgende stap is het starten met een flexibele organisatie en d.m.v een ontwikkelagenda afspraken vastleggen over projecten/programma's waarmee de ambities van Hollandse Duinen gerealiseerd zullen worden. Eind 2017 wil men de eerste versie van de ontwikkelagenda met partners kunnen afspreken. In feite is dit een vergelijkbare afspraak als de gebiedsdeals die de provincie ikv gebiedsgericht werken met gebieden wil afsluiten.

Zuid-Holland is ook als 'samenwerkende overheid' actief in de erfgoedtafels, landschapstafels en regiegroepen. Via deze overlegstructuren investeert Zuid-Holland samen met andere partijen in erfgoed, groen en de recreatieve beleving ervan. Het verdient aanbeveling om bij de doorontwikkeling van deze overlegtafels rekening te houden met, en aansluiting te zoeken bij, het netwerk van de Nationale Parken. Daarnaast participeert de Provincie ook in verschillende grote projecten in de kustzone als b.v. de Blue Energy centrale, de ontwikkeling van de locatie Valkenburg en verschillende infrastructurele projecten.

De presterende overheid

De gezamenlijke overheden, met name rijk en waterschappen maar ook provincie en gemeenten, hebben de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in de veiligheid van de kust met het versterken van de zwakke schakels. Kustveiligheid vormde de aanleiding, maar de projecten zijn stuk voor stuk integraal uitgevoerd. Dit waren mooie voorbeelden van de presterende overheid. Voorlopig worden er geen grote investering in de kustveiligheid voorzien, wel zal de kust d.m.v. zandsuppleties op sterkte worden gehouden en meegroeien met de zeespiegelstijging. Daarmee bevindt het onderwerp kustveiligheid zich grotendeels in de kwadranten 'presterende overheid' en 'rechtmatige overheid'.

Het Nationaal Deltaprogramma is een investeringsprogramma (presterende overheid) van het rijk en andere overheden waarbij de focus ligt op waterveiligheid, klimaatadaptatie, zoetwater en waterkwaliteit. Zuid-Holland neemt deel aan diverse overlegstructuren in het kader van het Deltaprogramma. Het Landelijk Overleg Kust dat, nu deltabeslissingen zijn genomen en grote veiligheidsopgaven op korte termijn niet worden voorzien, een nieuwe, minder intensieve fase is ingegaan.

Het Gebiedsoverleg Zuid-Westelijke Delta buigt zich o.a. over de vraag hoe beperkte dynamiek in de Deltawateren kan worden teruggebracht en hoe de verschillende waterbekkens beter/natuurlijker verbonden kunnen worden. De focus ligt op waterveiligheid, zoetwater en waterkwaliteit, maar ook is er aandacht voor ecologie en daaraan gerelateerde economie.

Verder zijn er ook diverse overleggen m.b.t. zoetwater en ruimtelijke adaptatie, zie hiervoor de strategische agenda Nationaal Deltaprogramma.

De rechtmatige overheid en de actieve samenleving

In het Kustpact is afgesproken dat de provincies op basis van gezamenlijk benoemde kustwaarden een zonering uitwerken (waar mag wel worden gebouwd, waar niet en waar onder voorwaarden) en dat gemeenten met hun ruimtelijke plannen aansluiten op deze zonering. De betrokken partijen uit het Kustpact zijn van mening dat de Provincie Zuid-Holland al voldoet aan de afspraken uit het Kust-

pact. De uitvoering van het Kustpact valt binnen de kwadranten 'rechtmatige overheid' en 'actieve samenleving'.

Op landelijk niveau wordt de uitvoering van het Kustpact afgestemd in de begeleidingsgroep Kustpact. Op deze wijze kan het ministerie van IenM de voortgang aan Tweede Kamer rapporteren. In de begeleidingsgroep zijn de ondertekenaars van het Kustpact vertegenwoordigd. Daarnaast stemmen provincies ook onderling af.

Afstemming en kennisuitwisseling

Overleggen die vooral gericht zijn op afstemming en op kennisuitwisseling passen niet makkelijk in één kwadrant.

In het Provinciaal Overleg Kust (POK) stemmen kustbeheerders (Rijkswaterstaat, duinwaterbedrijven, Staatsbosbeheer, Zuid-Hollands Landschap, Natuurmonumenten), kustgemeenten en provincie ontwikkelingen af die het kustbeleid en -beheer betreffen. Het overleg is ambtelijk en heeft een open karakter, afhankelijk van de agenda worden ook vertegenwoordigers van stakeholders uitgenodigd (bijvoorbeeld van de strandhoreca).

De Werkgroep Kust (onderdeel van het samenwerkingsverband Vlaams Nederlandse Delta) is een samenwerking gericht op kennisuitwisseling tussen de provincies Zeeland, West-Vlaanderen en Zuid-Holland. Met dit doel worden jaarlijks 2 of 3 bijeenkomsten georganiseerd over uiteenlopende kustgerelateerde onderwerpen met experts van diverse verschillende partijen.

EU: beleidsbeïnvloeding, kennisuitwisseling en subsidies

In Europees verband is de provincie aangesloten bij de North Sea Commission en de Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR). Hier draagt de provincie bij aan de kennisuitwisseling en expertise tussen verschillende Europese kustregio's op het gebied van kustontwikkeling en kustbeheer in samenhang met de noodzakelijke maatregelen voor klimaatadaptatie en -mitigatie. De provincie participeert actief in de Task Force 'Climate Change' van het CPMR. De aandacht voor de Nederlandse en de Zuid-Hollandse aanpak is groot.

Uitsnede van de Kwaliteitskaart

Bijlage

Waarden van de kust in het provinciaal beleid

De doorwerking van waarden in de provinciale Visie Ruimte & Mobiliteit (VRM)

In Zuid-Holland is zorg voor de ruimtelijke kwaliteit in het bijzonder van belang en is daarom benoemd als 1 van de rode draden in de visie. Ruimtelijke kwaliteit is het resultaat van goede ruimtelijke ordening: een evenwicht en samenspel van toekomstwaarde, gebruikswaarde en belevingswaarde. Ruimtelijke ontwikkelingen moeten niet alleen functioneel zijn, maar ook duurzaam houdbaar (of bewust tijdelijk) en in hun uiterlijke verschijning bijdragen aan de kwaliteit van de omgeving.

Kwaliteitskaart

De provincie beschikt over een kwaliteitskaart die de kwaliteitsambities van de provincie toont en in een geactualiseerde vorm onderdeel is van de Visie ruimte en mobiliteit. De kwaliteitskaart staat met de bijbehorende uitwerking in richtpunten aan de basis van de gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit. De inzet van de provincie is dat ruimtelijke ontwikkelingen bijdragen aan het behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit, zoals benoemd op de kwaliteitskaart en uitgewerkt in richtpunten.

De kwaliteitskaart toont in vier lagen de gebiedskenmerken en kwaliteiten die de provincie belangrijk vindt. De vier lagen zijn samengevat in één kaartbeeld; de integrale kwaliteitskaart. Doel van de kaart is om nieuwe ontwikkelingen binnen de provincie op een logische en aantrekkelijke manier te verbinden aan een plek in Zuid-Holland.

In de kwaliteitskaart wordt in de laag van de ondergrond het kustcomplex benoemd met haar kenmerken en kwaliteiten. In de tweede laag, de laag van de natuur- en cultuurlandschappen worden kwaliteiten van de verscheidene kustlandschappen benoemd: Strand- en duinlandschap, Bollenland-schap, Landgoederenlandschap en het Schurvelingenlandschap. De derde laag van de stedelijke occupatie en de vierde laag, de laag van de beleving, geven nader uitwerking aan de kwaliteiten van de verschillende functie's in de kustzone (infrastructuur, badplaatsen, cultuurhistorische en natuurlijke waarden, etc.).

Richtpunten benoemen en beschrijven (generiek voor Zuid-Holland en gebiedsspecifiek) de bestaande kenmerken en waarden en de wijze waarop nieuwe, ruimtelijke ontwikkelingen hiermee rekening kunnen houden. In bijlage 1 van de VRM zijn de vier kaartlagen digitaal afzonderlijk aanklikbaar, met een directe koppeling naar de bijbehorende richtpunten.

Gebiedsprofielen

De gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit vormen een uitwerking van de kwaliteitskaart en de richtpunten op gebiedsniveau en zijn opgesteld in samenwerking met regionale partijen. Ze bieden een gebiedsspecifieke handreiking voor het omgaan met ruimtelijke kwaliteit bij ruimtelijke ontwikkelingen.

In de gebiedsprofielen voor Voorne-Putten, Goeree Overflakkee, de Delflandse Kust, Duin, Horst en Weide en de Duin- en Bollenstreek worden de specifieke kwaliteiten van de kustgebieden benoemd en uitgewerkt in ambities.

Specifiek kustbeleid

De kust van Zuid-Holland is een waardevol landschap. Het strand en de duinen kennen een grote natuurlijke dynamiek en hoge ecologische waarden. Daarnaast vormt de kust een aantrekkelijke plek om te recreëren. In het zomerseizoen vormt het strand een afwisselende strook van drukke delen nabij kustplaatsen, en meer rustige delen. Door forse gezamenlijke investeringen is de kust veilig en is de bereikbaarheid, natuurlijkheid en aantrekkelijkheid toegenomen.

Veel meer dan de andere grote landschappen wordt het kustlandschap gekenmerkt door een afwisseling van stedelijk gebied, natuur en landschap. Instandhouding van de kwaliteiten van het duingebied en de landgoederenzone is van groot belang, met het oog op biodiversiteit en kustveiligheid. Dit gaat samen met de functie van een aantal duingebieden als waterwingebied. De kust wordt tussen Hoek van Holland en Scheveningen op een innovatieve, natuurlijke manier beschermd en uitgebreid door de Zandmotor. Voor de gehele kustzone is gebiedsgerichte versterking van het toerisme als economische sector een centrale opgave. De kust vormt een belangrijke drager voor de versterking van het vestigingsklimaat in Zuid-Holland.

Belangrijk is een goede zonering en aansluiting bij de grote variatie in stedelijke, economische, cultuurhistorische, landschappelijke en ecologische kwaliteiten.

Verbetering van de bereikbaarheid van enkele badplaatsen is hier onderdeel van. Van belang is dat de diverse badplaatsen aan de Zuid-Hollandse kust een eigen, onderscheidend profiel ontwikkelen, met bijbehorend aanbod, afgestemd op hun ligging en bereikbaarheid. In de genoemde zonering biedt het strand een belangrijke kwaliteit als openbare en recreatieve ruimte op de schaal van de gehele provincie. Binnen dit gegeven kan strandbebouwing bijdragen aan het onderscheidend profiel van de badplaatsen.

Zowel maatschappelijk als bestuurlijk is er grote zorg dat door een toename van bebouwing op het strand er grote afbreuk wordt gedaan aan zowel de natuurlijkheid als de omgevingskwaliteit van de kust. Het is van belang om in de nabijheid van de stad plekken te hebben waar rust en natuurlijkheid het beeld bepalen.

Aanscherping beleid in de recente actualisering

Belangrijkste onderdeel van de aanscherping van het beleid betreft het toevoegen van delen van de stranden tussen Hoek van Holland en Noordwijk aan het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Het krijgt daarmee de status van beschermingscategorie 1. Dit betekent dat toekomstige ontwikkelingen moeten passen bij de maat en schaal van bestaande kenmerken van een gebied.

Voor de rustige delen van het strand bestaan die kenmerken uit een grote mate van natuurlijke dynamiek in samenhang met de zee en het duinlandschap. Daarbij bepalen de vrije toegankelijkheid, openheid en rust het beeld.

De teksten zijn aangepast in de visie en in de richtpunten voor ruimtelijke kwaliteit. Hier is toegevoegd dat op de rustige stranden meer ingezet wordt op de openheid en rust en dat daarmee geen nieuwe seizoensgebonden en/of permanente bebouwing ten behoeve van verblijfsrecreatie wordt toegestaan.

De status van NNN doet meer recht aan de grote kwaliteit die aan de kust wordt toegekend en het totale kustlandschap waarin zee, strand en duinen op logische wijze met elkaar samenhangen.

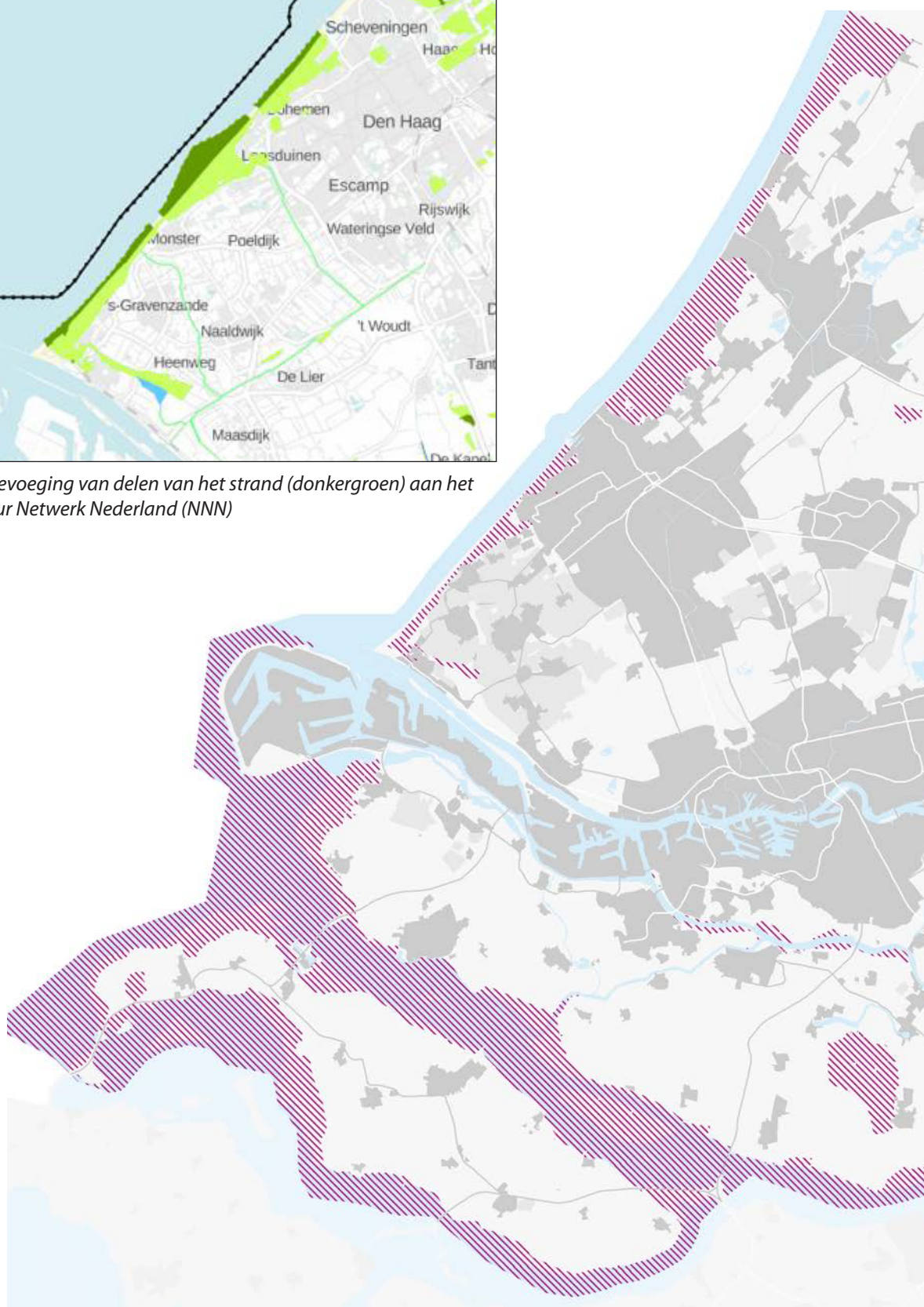
Bij de kustplaatsen blijft ruimte voor ontwikkeling.

De kaart met de verbeelding van het NNN is aangepast. De rustige stranden tussen Hoek van Holland en Noordwijk die liggen voor Natura 2000 duingebied zijn toegevoegd aan het NNN. De stranden direct liggend voor de kustplaatsen zijn niet toegevoegd aan het NNN (ook al is daar in een aantal gevallen sprake van smal duingebied met een Natura 2000-status).

Bestaande permanente en seizoensgebonden bebouwing die binnen het NNN gaat vallen mag blijven staan of kan (voor zover er niet op basis van andere criteria anders wordt besloten) elk jaar worden teruggebouwd. Ook als verplaatsing als gevolg van duinaangroei nodig is.

De toevoeging van delen van het strand (donkergroen) aan het Natuur Netwerk Nederland (NNN)

Natura2000 gebieden

In onderstaand tekstkader is weergegeven hoe de teksten nu in bijlage 1 van de VRM staan verwoord.

Kustcomplex

Het kustlandschap is opgebouwd uit een opeenvolging van zee, strand, jonge duinen, strandvlakten en strandwallen parallel aan de kust. Deze langgerekte structuur is op twee plaatsen onderbroken: bij de monding van de Oude Rijn en bij de voormalige monding van de Maas. Veel strandwallen zijn in de loop van de tijd vergraven voor het zand of de bollenteelt, waardoor het kenmerkende reliëf is verdwenen. De duinen en het strand kennen een grote natuurlijke dynamiek en uitersten in omstandigheden: van droog en heet naar nat en koud of van zout naar zoet. Dit maakt het strand en de duinen ecologisch erg waardevol.

Richtpunten:

- *Ontwikkelingen versterken en gebruiken waar mogelijk de natuurlijke dynamiek en omstandigheden van de kust (duinen, strand en voordelta/vooroever).*
- *Ontwikkelingen houden het verschil herkenbaar tussen “hoog en droog” en “laag en nat” en bouwen voort op de parallelle kuststructuur.*
- *Veiligheidsmaatregelen zijn mede gericht op het versterken van het natuurlijk kustkarakter.*

Strand- en duinlandschap

Dit is een reliëfrijk, overwegend niet gecultiveerd, zandlandschap van strand en jonge duinen met hoge natuur- en recreatiewaarden. Natuurlijke processen als verstuiving, vernatting en bosvorming zijn duidelijk zichtbaar door de voortdurende dynamiek van zand, golven en wind. Duingebieden worden afgewisseld door grote en kleine badplaatsen en havens. Het gebied is van belang voor de waterveiligheid en drinkwatervoorziening. De kust is een aantrekkelijke plek om te recreëren. Gedurende het strandseizoen kenmerkt het strand zich door een afwisseling van (drukke) strandopgangen en boulevards, waar strandtenten en strandhuisjes vaak het beeld bepalen, naar zeer rustige stranden zonder bebouwing. Dit contrast en deze diversiteit zijn kwaliteiten van het strand als belangrijke openbare en recreatieve ruimte van Zuid-Holland. Het is van groot belang om in de directe nabijheid van de stad plekken te weten waar rust en openheid het beeld bepalen.

Richtpunten:

- *Ontwikkelingen dragen bij aan of versterken de bijzondere landschappelijke en natuurlijke kwaliteit van het strand en de duinen.*
- *Ontwikkelingen dragen zorg voor het behoud van het openbare karakter en de afwisseling in de belevingskwaliteit (van druk naar rustig) langs de kust van Zuid-Holland. Nieuwe strandbebouwing voor verblijfsrecreatie nabij duingebied op rustige stranden is daarmee niet toegestaan.*

Discussienotitie Kust Zuid-Holland

Den Haag, februari 2018

Contactpersonen:

Edith van Dam (e.van.dam@pzh.nl)

Arjan van de Lindeloof (a.vande.lindeloof@pzh.nl)

opgesteld m.m.v. Abe Veenstra

